DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

POTVS FRIGID

SALVBRITATE

QVAM

AVSPICE NVMINE SVMMO

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANN

FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE

PRO

DOCTORIS IN MEDICINA GRAD

RITE OBTINENDO

ad d. Decembris anni cIↄIↄccxxix.

PVBLICO EXAMINI SISTET

HECTOR ZOLLIKOFER

AB ALTENKLINGEN

HELVETO St. GALLENSIS

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

VIRIS
MAGNIFICIS AMPLISSIMIS
NOBILISSIMIS CONSVLTISSIMIS
DOMINIS DOMINIS CONSVLIBVS
PATRIAE PATRIBVS
MERITISSIMIS

DN. DAVIDI STEHELINO
DN. JOANNI JACOB
RIETMANNO
DN. CHRISTOPHOR
HOCHREVTINERO J.V.D
CETERISQVE DOMINIS DOMIN
SENATORIBVS
REIPVBLICÆ SANGALLENSI
PRVDENTISSIMIS GRAVISSIMIS

DOMINIS MEIS GRATIOSISSIMIS.

VIRIS ITEM GENEROSIS
PRAENOBILISSIMIS STRENVISSIMIS
DOMINIS
N. MARTINO ZOLLIKOFERO
AB Altenklingen
In Pfauenmaaß
N. HERMANNO ZOLLIKOFERO
AB Altenklingen
COHÆREDITARIIS
DOMINIS in Altenklingen Mergstetten & Pfauenmaaß
TERISQVE ZOLLIKOFERORVM AB Altenklingen
VTRIVSQVE STIRPIS SENIORIBVS ET ILLORVM VICARIIS
NEC NON
DN. GEORGIO CASPARI
ZOLLIKOFERO
AB Altenklingen
EXPRÆFECTO TOPARCHIÆ ALTENKLINGENSIS MERITISSIMO
AGNATIS MEIS
PARENTI OPTIMO
Omni honoris & obſequii cultu proſequendis
Amore complectendis
DISSERTATIONEM HANC
D. D. D.
AVCTOR.

DE
SALUBRITATE POTUS FRIGIDI.

PROOEMIUM.

REalem quandam activam vim, nitentem & renitentem, indidit utique sapientissimus Universi conditor corporibus singulis. Hac unum in alterum agit & reagit, ac si vires utriusque fuerint inæquales, unum ab altero movetur. Motus inde resultans, sive loci & situs mutatio, omnium qui in rerum universitate eveniunt effectuum, diversæ quoque texturæ, mixtionis & inde pendentium facultatum, unica & genuina est causa. Sunt hæ veritates, per rationes & experimenta adeo certæ, ut de iis amplius dubitet nemo, nisi Philosophiæ naturalis & experimentalis

 plane

plane rudis. In ipſo dein humano ſumma arte ſtructo corpore, vitales motus & ſingularum partium functiones naturales, rebus maxime corporeis, elementis, alimentis aliisque ſalubribus, ſuſtinentur atque ſuccedunt. Viciſſim eædem materiales cauſæ, motus hos vitæ & ſanitatis auctores, turbant ſubinde, labefactant, aut prorſus deſtruunt. Atque etiam perverſi hi morbum mortemque inferre apti motus, per eadem phyſica auxilia, ad naturalem ſucceſſum reducuntur, vel plane componuntur. Idque apud omnes rerum phyſicarum & medicarum gnaros pariter eſt in confeſſo. Interim certa & indubia conſtat experientia, & elementis, & alimentis, & medicamentis, corpus noſtrum affici varie variasque ipſi inferri mutationes. Alia integritatem ſervant, alia deſtruunt morbosque ingenerant. Alia aliis ſunt ſalubriora, alia aliis magis, vel minus nociva. Quin, quod uni utilitatem, alteri detrimentum, quod uni ſalutem, alteri mortem affert. Sed ita omnino comparata hæc cuncta, ut effectus ipſorum non ſit abſolutus, ſed relativus. Conſideranda enim non modo eorundem actio, ſed & corporis in quod agunt reactio. Corpora autem differunt mirifice, quoad ſtructuram ſolidorum, temperiem fluidorum, ipſam quoque activitatem & diſpoſitionem ad motum. Varia hæc conſtitutio varie modificat & determinat operationem. Nec mirum, varium eapropter eſſe effectum, ex actione & reactione reſultantem. Eluceſcit ex hoc, quanta ſit difficultas medicæ artis, quam rerum ſalubrium & inſa-

insalubrium scientiam jampridem GALENVS recte dixit. Hanc enim exerciturus, noscat exacte, omnium eorum, quæ mutationem in corpore facere possunt, naturam, principia & modum operandi. Quæ cognitio, tam a priori, sensuum & experimentorum physico-chymicorum ministerio, quam a posteriori, per sedulam & accuratam effectuum observationem, obtinetur. Noscat vero etiam constitutionem corporis curandi, habitudinem solidorum & fluidorum motuumque in ipsis, unacum indole & viribus caussarum, quæ morbum intulerunt. Sic cum certa ratione perite judicare valebit, quid proficuum, quid noxium, quid faciendum, quid omittendum? Si his minus instructus medicationem instituet, falli poterit & falletur, quin ipsis sanitatis præsidiis saluberrimis, propter sinistrum usum, damnum injunget gravissimum. Quæ quod ita omnino sint, testantur obvia passim documenta & exempla. E quibus potissimum fere suggerit, frigidus, aquæ inprimis puræ, potus. Quantum per hunc subinde detrimentum sanitati, quin ipsi vitæ, inducatur, tam notum est, vel per ipsam experientiam, quam quod notissimum. Contra vero non minus in comperto est, eundem in multis & gravibus passionibus eximio esse præsidio. Vterque, contrarius licet, effectus, in acceptis ferendus usui, recte, vel perperam adornato. Dignum igitur quod penitius excutiatur argumentum. De præpostero tamen usu & inde oriunda noxa, jam alia pluribus actum est occasione. Quare in hoc specimine inaugurali, *de frigido*

gido

gido potu ſalubri, diſſeremus, expoſituri, quam ob cauſam, quibus in morbis & qua ratione adhibitus, ſanitati conducat. Faxit ſupremus artis ſalutaris auctor, ut labor hic attingat, in quem cœptus eſt finem, multorum ſalutem!

§. I.

IN hac autem de ſalubritate frigidi, inprimis aquæ puræ, potus, diſquiſitione, duplex potiſſimum nobis agitandum eſt argumentum. Vnum, quo demonſtremus, quid ab humido potus, utilitatis, ad ſanitatem, vel integram conſervandam, vel labefactatam recuperandam, ſit exſpectandum. Alterum, ut evictum demus, potum ejusmodi, ob id etiam quod frigidus eſt, peculiares ſaluberrimas exſerere virtutes & medicinæ præſtabilis gerere vicem.

§. II.

Sane perutile ac neceſſarium eſſe, humidum ac diluens potus elementum, ad conſervandos vitales machinæ animalis motus, comprobant multa. Omnis enim corporis humani ſtructura fibroſa eſt & vaſculoſa. Singulæ ipſius flexiles partes ex innumeris majoribus, minoribus, minimis & tantum non infinite parvis canaliculis coagmentatæ. Atque per horum alveos fluida perpetim feruntur, progrediuntur & circumaguntur. Docent hæc omnia uberius anatomicæ, maximeque immortalis nominis RVYSCHII, injectiones & obſervationes exquiſitæ. In hoc autem fluidorum per ſolida progreſſu conti-

continetur vita, atque illo per tenuissimos tubulos cursu absolvitur nutritionis, secretionum atque excretionum negotium; sine quo nec sanitas, nec partis ullius functio potest consistere.

§. III.

Quod igitur per tubulos adeo exiles in corpore vivo & sano decurrit fluidum; utique esse debebit valde tenue. Atque etiam sic esse evincit experimentum nostrum, quo constat, sanguinem sani hominis e vena missum, libratum & in vase amplo fornaci calidæ impositum, facta successive humidi exhalatione, tres partes amittere, restitante tantum una sicca & solida. Neque tamen venosus sanguis genuinum de subtilitate & fluiditate omnis in corpore sanguinis fert testimonium, sed is, qui corde & majoribus arteriarum ramis continetur, longe tenuior, eundemque vel triplo majorem humidi quantitatem habere, haud est improbabile. Nam si quis potum & cibum, a sano & operoso homine assumi solitum, ad siccitatem reducet, computatione facta, novem circiter liquidi partes, ad unam solidi, inesse, patebit. Lac quoque, quod nihil aliud, quam extractus ex alimentis succus, ex quocunque fere animali depromtum, per destillationem, minimum septem liquidi partes largitur, relicta duntaxat una solidioris massæ parte. Lymphaticus quippe & chylosus liquor, qui subclaviæ venæ successive copiose infunditur, sanguinem diluit insigniter. Sanguis autem humido sic imbutus, pergit ad dextrum cor, ex quo mittitur in pulmones, in quorum vasculis & vesiculis,

hausto per inspirationem aëre, conquassatur, atteritur & quoad minima intime miscetur. Quo floridus & fluidissimus redditus, venit in sinistrum cor, & ex hoc in universum corpus diffunditur, pro subeundis secretionibus & excretionibus obeundisque functionibus variis, quibus factis, per venas tandem iterum confluit in cor.

§. IV.

Patescit jam, quam necessarium sit ad mixtionem & vitalem sanguinis motum, humidi elementi, multis modis solidum superantis connubium. Ex quo porro facile colligitur, non tam adversum esse vitalibus humoribus humidi, per potum, nisi fuerit insalubris, assumti excessum, quam illum, qui in cibis solidioribus admittitur. Vicissim expedita est ratio, quare ex defectu potus, feminis & vitæ sedentariæ addictis, multæ longæ & graves passiones, a succorum spissitudine & facta inde minimorum tubulorum obstructione, accidant. Innotescit quoque, cur ad arcendas & persanandas, acutas æque ac chronicas passiones, non certius, tutius & magis præsens sit remedium, quam humectantia & diluentia. Quorum in numero sunt Veterum ptisanæ, serum lactis, aquæ minerales & medicatæ, thermæ & acidulæ, decocta & infusa vegetabilium cum aqua. Neque minus in promtu est causa, qui fiat, ut pharmaca maximarum virium, ex minerali regno petita, in gravibus rebellibus & diuturnis passionibus nihil fere eximii præstent, nisi accesserit humidum sufficiens, virtutem in venas omnes diducens.

§. V.

§. V.

Permoverunt hæc omnia, cum aliis rationum momentis, D. D. PRÆSIDEM, ut jam ante viginti & quod excurrit annos, peculiari dissertatione assereret: aquam esse medicinam universalem. Non tamen omnem. Sunt enim variæ, sæpe non salubris indolis aquæ. Sed quæ panaceæ nomine digna, levissima est & purissima, heterogeneis, terrestribus & salinis particulis destituta. Quibus dotibus splendet potissimum pluvialis, ruri in aëre libero, non ex stillicidiorum compluviis collecta, nec non destillata. Talis enim subtilis, pura & levis aqua subit expedite corporum intima, quæ dura & rigida mollit at mulcet, firmioremque ipsorum compagem eliquat atque dissolvit. Vnde, uti œconomis noteum st ac coquis, ad promtiorem ciborum, qui compactioris texturæ, coctionem, item ad eluendas maculas abstergendasque sordes, adhibetur utiliter. Neque eapropter dubium est, quin in humano corpore, rigidas præter naturam fibras mulceat atque laxet, succos lentescentes colliquet, sordes eluat & obstructiones expediat, atque adeo adversus inde oriundos multos & difficiles morbos, præsidium sit certe probatissimum.

§. VI.

Quæ quum ita sint, de salubritate potus aquosi dubitabit quidem nemo; sed quod etiam actu frigidus conducat & ipsis in morbis sit præsidio, certe arbitrabuntur non omnes. Grave de noxa potus frigidi est artis nostræ parentis, HIPPOCRATIS,

jam testimonium, quod *libr. de intern. affect. V. §. 18.* sic habet: *frigido potu, si quis inconsiderate utitur, spasmos & rigorem inducit. Nam exitu inquinamenta prohibet, & ossibus & cerebro bellum indicit.* Et sane calidi sunt in omni animante humores. Frigus autem, vitæ ipsique servientibus motibus, censetur infensissimum. Nam succos densat fibrasque & ex his coagmentata tenuissima vascula constringit. Quo secretionum & excretionum successus interturbatur, ipsique libero sanguinis progressui, in quo maxime vitæ sanitatisque ratio est posita, ponitur obex. Docet præterea experientia: graves, immo funestas, multas, chronicas & acutas passiones, a frigido potu fuisse inductas. Inflammationes scilicet ventriculi, intestinorum & pulmonum, morbos spasmodico-convulsivos, asthmata, phthisin, hydropem, hecticam, hypochondriacum malum, menstrui & hæmorrhoidalis fluxus suppressionem, indeque ortas gravissimas totius systematis nervosi passiones & quæ id genus plura.

§. VII.

Licet autem hæc negari omnino nequeant; neutiquam tamen eapropter frigidum potum penitus esse damnandum censemus. Dabimus potius rationis & experientiæ suffragio evictum: eundem quandoque medicinam præbere, efficacem non minus, quam salubrem. Frigus enim ipsum naturæ humanæ non adeo adversum est ac inimicum, uti vulgo putatur. Observamus certe, homines & animalia frigidarum septentrionalium regionum, frigus non

modo

modo ferre innoxie, ſed & longe robuſtiora, vivaciora & fœcundiora eſſe iis, quæ ſub calido cælo vivunt & aluntur. Tempore hiemali, ſub conſtitutione aëris quantumvis gelida, epidemici morbi graviſſimi, nec non anomalæ febres, rariores ſunt minusque infeſtæ, quam æſtate & cælo regnante æſtuoſo. Experti ſumus id jam per aliquot annos, quibus ob æſtatis fervorem nimium inſolitamque ſiccitatem, ubivis fere, varii generis anomalæ febres, acutæ & chronicæ, nec non dyſentericæ, populares habuerunt circuitus & ſtragem ediderunt haud levem. Atque etiam huic inſalubri aëris & temporum conſtitutioni ſiccæ nimisque calidæ, illud haud immerito videtur tribuendum, quod ab aliquo tempore, major ſemper mortuorum fuit numerus, quam natorum. Nemo porro non novit, ſub cælo ſereno frigido, ſpirantibus ex oriente & borea ventis, vires eſſe vegetiores, ciborum appetentiam cum digeſtione promtiorem ipſumque ſomnum ſuaviorem, ac æſtate & ſub atmoſphæra levi ac calida, cujus indicium fert mercurii in barometro deſcenſus. Frigidus enim aër elaſticus eſt & expanſivus, fibrasque ſtringendo, robur ipſis addit, eaque propter cordis omniumque vaſorum ſyſtalticum motum intendit. Cujus in confirmationem facit præterea domeſticum, ſed curioſum experimentum, quo exemtum carpionis majoris cor adhuc palpitans, ſimulac aquæ tepidæ injicitur, illico motum intermittere, in frigidam projectum eundem repetere, iterum calidæ commiſſum, amittere, & in frigida poſtea aliquandiu adhuc

 con-

concuti cernitur. Ne dicamus, pisces in aëre frigido aliorsum delatos, diu vitam servare, in calido autem brevi exspirare.

§. VIII.

Ad ipsum frigidum aquosum potum quod attinet; est is utique, uti antiquissimus & communissimus, ita etiam saluberrimus. Non levis enim hanc in rem momenti est observatio, quod qui potibus spirituosis, cerevisiis inebriantibus, vino & aquis sic dictis vitæ liberalius utuntur, gravissimis morbis frequentius afficiantur, apoplexia scilicet, paralysi, suffocativo catarrho, capitis doloribus, phthisi, hæmoptysi, peripnevmonia, hydrope, calculo, podagra, hæmorrhoidum turbis & inde oriundis pathematibus, nec non internorum æque ac externorum sensuum vitiis. Illi vero qui frigidum & simplicem aquosum potum bibunt; longe rarius omnibus his diris malis sunt obnoxii, sed corporis & animi vires habent integras, appetitu pollent meliori, albos etiam & compactos, nec exesos dentes gerunt. Nec eapropter ratione caret illud Turcarum præceptum, quo vini potu ipsis serio interdictum, tum, ut occasio præscinderetur ebrietatis sensusque interni sibi constarent semper, tum etiam, ut in calido sub quo degunt cælo, vita & sanitas servaretur integra. Atque etiam in Italia & Hispania, ubi calidior atmosphæræ habitudo, solennis est frigidus, quin glaciatus, potus, quo æstum restinguunt tam utiliter, ut, sine eo, vix sanos esse incolas, Optimates præsertim, vini potui simul indulgentes, per experientiam constet. De

quo

quo teſtis gravis eſt RAMAZZINI, de *tuend. princip. valetud. cap. V.* perhibens: *pro ſingulari beneficio a divina bonitate, ad repellendam aeris æſtuantis violentiam, nix eſt accipienda, in regionibus præſertim calidioribus, ut in Sicilia, regno Neapolitano ac tota fere Italia, tum pro ſanis, tum pro ægris corporibus. Vbi enim, uti aliquando evenit, cum per hiemem vel paucæ nives, vel nullæ delapſæ fuerint, ac propterea nivalis annonæ caritate laboretur, annus ille pro nefaſto habetur. Nec obſervatione caret, quod in hujusmodi caſu, longe plures & graviores morbi vagati fuerint, quam ceteris temporibus.*

§. IX.

Quod ſi autem in modum, quo frigus in potu ſalutarem exſequitur effectum, inquirimus; præter id, quod motum inteſtinum partium in ſanguine, intenſiorem, cum inde pendente calore attemperat, a roborante facultate eundem potiſſimum repetendum eſſe cenſemus. Enimvero robur & imbecillitas in genere, quæ partibus corporis vivi & ſani inſunt, non ſecus ac in Vniverſo, ad virium motricium quantitatem, vel auctam, vel imminutam, referri debent. Deinceps robur animantium vitale, certam in fluidis & ſolidis diſpoſitionem requirit. Quo magis quippe ſolidæ partes tenſæ, ſtrictæ & compactæ, quo copioſior liquidi tenuiſſimi, quod in ſanguine præſertim arterioſo & poroſo nervorum contextu continetur, eſt in partes influxus; eo validior ſolidorum, eoque expeditior liquidorum craſſiorum per canales eſt motus. Contra ea, quo remiſſiores

fibræ,

fibræ, ſolidas corporis partes componentes, quo parcior fluidi mobiliſſimi arterioſi & nervoſi influxus, eo major ad motum imbecillitas & in circumagendis liquidis defectus. Plurimi porro morbi vel a ſtaſi, ſive quiete perfecta, vel a ſtagnatione, ſive lentiore humorum progreſſu, & ingignuntur, & ſuſtentantur. Et hæ morbificæ cauſæ pendent ab elatere & motrice ſolidorum vi imminuta. Frigoris autem in univerſum is in corpore effectus, ut fibras ſtringat atque adducat. Igitur, quando potus corpus ſubit frigidus, laxatas ſolidas partes moderate conſtringendo firmat, quo dum non modo vaſorum diameter minuitur, ſed & impenſior fibris conciliatur reſiſtentia, humorum etiam motus partim liberior redditur & expeditior, partim quoque alio determinatur. Ex quibus utique fit planum, frigidum potum, ob roborantem hanc ſuam facultatem ad præſcindendas humorum ſtagnationes & excutiendam quæ in vitio eſt materiam, adeoque morbos & arcendos, & perſanandos, uſus eſſe longe ſaluberrimi.

§. X.

Jam, ut propius accedamus ad ſcopum, omnis medicatio eo dirigenda, ut non tantum temperata mixtio in humoribus, verum etiam ſymmetria & legitima proportio in vitalibus motibus, conſervetur. Ad hanc autem obtinendam, tranſeundum interdum ad extremum contrarium. Et ipſa illa generoſa remedia, quibus magna juvandi virtus ineſt, a temperie deſciſcunt & ad extremum quoddam inclinant.

nant. Nam ſcite non minus, quàm vere, tradidit MARTIANVS *Comment. in Hippocr. de humid. uſu: pag. 128. mediocritas*, inquiens, *in calefaciendo & frigefaciendo, ſicuti extra noxam eſt, ita etiam parum prodeſſe poteſt. Quippe remedium temperatum, ut aliquando* CELSVS *dixit, æque tutum, æque debile eſt. Quæ vero extra mediocritatem ſunt, ea, ut lædunt, quibus non conveniunt, ita opem ferunt, quibus convenientia exiſtunt.* Et is etiam ſenſus eſt priſci illius canonis medico-practici: *ſimilia ſimilibus conſervantur, & contraria contrariis curantur.* Etenim ſanitati, cuius ratio in humorum temperie motuque æquabili repoſita, amiciſſima ſimilia, quæ temperiem hanc ſervant atque tuentur. In morbis autem, quia ab intemperata humorum qualitate naſcuntur & a motuum æquilibrio deflectunt, deſiderantur in curatione contraria, quæ exceſſum, aut defectum ad legitimam proportionem, temperiem & ſymmetriam reducant. Sic ubi redundans ſanguinis & humorum copia morbos ingenerat, tollenda hæc eſt contrariis, fame, ſanguinis miſſione & evacuantibus. Viciſſim, quum ſuccorum laudabilium roſcidorum eſt defectus, neceſſaria nutrientia, quæ ſanguinem & humores reſarciunt. Calor excedens, exigit refrigerantia; humiditas nimia, exſiccantia; motuum languor, roborantia; impetus motuum, ſedantia.

§. XI.

Inde nunc etiam pateſcit, quando, & qua ratione, frigus in potu ſalutarem edere poſſit effectum; de quo ſpecialius porro agendum. Atque ut initio

dicamus de illa corporis humani præter naturam constitutione, in qua æstus impensus fervidusque intestinus partium sulphurearum motus præsto est, uti potissimum accidit in febre; tum certe ad æstum restinguendum & calidum motum componendum, potus apprime ex usu est frigidus. Citabimus hujus in confirmationem aliquot probatissimæ fidei testes. Ille artis nostræ dictator, HIPPOCRATES, *epid. lib. VI. Sect. IV.* sic præcipit: *calidæ naturæ refrigeratio confert, aquæ potus & quies.* GALENVS ad ardorem in febribus temperandum, præbuit aquam frigidissimam ad satietatem. CELSVS *in præfatione* meminit Medici cuiusdam CASSII, qui febricitanti cuidam & magna siti affecto, frigidam aquam ingessit, eoque, protinus febrem somno & sudore discussit. PRIMEROSIVS *de vulg. error. lib. I. cap. XL. in febre*, inquit, *si julepi aut denegentur, aut parcius exhibeantur, corpus a calore febrili emaciatur ac marcescit, unde non parum damni ægrotantibus imminet. Sed potius talibus febribus laborantibus copiosius & sæpius præberi debent, ad calorem febrilem temperandum, naturam recreandam; eoque audacius, si coctio præcesserit. Naturales enim evacuationes criticas, per sudorem, alvum vomitumque adjuvant.*

§. XII.

Potissimum in ardente & biliosa febre, ceu præstantissimus commendatur frigidus potus. Sic HIPPOCRATES jam *lib. II. de morb. §. 36.* tradit: *in febre biliosa, quæ hominem quotidie corripit, & os amarum jungitur, & vomitio juncta, & ad lumbos cruraque*

gra-

gravitas, ea die qua febris detinet; quantum quis bibere volet, aquam frigidam sumere oportet. Et *lib. de affect. intern.* §. 2. idem auctor ptisanæ succum bis de die frigidum assumere suadet. Neque minus in ardente febre dare jubet potiones frequentes & paullatim quam frigidissimas. GALENVS *meth. medend. lib. IX. cap. V.* præter venæ sectionem, potionem frigidam impense laudat, adjecta ratione, quia extinguit febrem & naturam robustam reddit, ut dein per alvum & sudorem expellat, quæ noxia sunt. CELSVS *lib. III. cap. XII.* perhibet: *Si in summo incremento est morbus ardens, utique non ante diem quartum, & magna siti accedente, frigida aqua copiose præbenda est & ad satietatem danda, qua pro medicamento utuntur.* Idem sentit ALPINVS *de Medic. method. lib. II. in continentibus*, scribens, *febribus, vehementer æstuosis, Medici omnes largum potum algidæ aquæ exhibere suescunt, quia calorem nativum concentrat, ut statim inde sitis & calor cesset; roboratur inde totum corpus, & aqua epota digeritur morbus, & plerumque largissimos sudores frigidæ aquæ potus suscitat, nonnunquam vomitus biliosi fiunt, & aliquando per alvum copiosi profluunt & urinam copiosam excitat. Mirabile est*, concludit, *quomodo tale præsidium has febres expugnet. Nam excretionibus, quas aqua suscitat, hæ febres finiuntur.* Neque minus apprime hanc in rem idem auctor *de Medic. Aegypt. lib. IV. c. XV* prodidit: *aliqui*, ait, *pro secreto habent synochas & ardentes febres, multam aquam angariæ*, (quæ cucumeris species) *ægrotis propinantes, sanare; si modo febricitantes ea multis diebus in cibo ac potu sola utantur. Alii,*

tempore vehementioris æstus, largius frigidam potandam concedunt, qua epota, ægros multis pannis contegentes, sudorem procurant, quo non paucos audio sanatos fuisse.

§. XIII.

Nosmet ipsi de saluberrimo hoc potus frigidi effectu, in febribus sic dictis biliosis ardentibus, in synocha biliosa, nec non catarrhali illa synocha, quæ elapso anno heic & alibi grassata, item in tertiana continua & duplici, ex longa & attenta D. D. PRÆSIDIS experientia, confirmatius testamur. Novimus enim, quod urgentibus in hisce vigiliis assiduis, impenso succos & corpus consumente ardore, siti inexhausta, cum cute arida & exsucca, decoctum cornu cervi & scorzoneræ, cum sirupo acidi citri & nitro conditum, frigidum, crebro, sed minutis haustibus, ad duas vel tres mensuras quotidie potum, emolumentum attulerit summum, somnum & largum sudorem induxerit, anxietatem autem viriumque languorem strenue discusserit. Et mirum utique videtur, qui frigida aqua, aut frigidus alius diluens potus, sudorem moveat valide. Sed ubi æstu interno uruntur in corpore cuncta & intestinus partium sulphurearum motus est vehementissimus, frigidus intus susceptus potus eundem non modo attemperat, sed & calore interius tepefactus, fibras & canales subcutaneos laxat, ut sudor erumpat largissimus. Tanto magis vero & certius hic respondet effectus, si sufficienti aquæ quantitati indantur simul refrigerantia, acida & nitrosa. De quorum virtute sudorifera notabilis est RIVE-

RII

RII obſervatio, quam inſeruit *Cent. I. obſ. XIX.* ſic habentem: *obſervandum, a ſpiritu ſulphuris, vel eius loco ſpiritu vitrioli, cum aqua exhibito, ſudores copioſos fuiſſe provocatos, quod multis nobis experimentis innotuit, qui plures tertianas curatas vidimus eodem remedio, in ſummo acceſſionis æſtu & urgente ſiti exhibito; Vnde copioſi ſudores provocabantur, a quibus non ſolum paroxyſmus, ſed etiam totus morbus integre ſolvebatur.*

§. XIV.

Quo magis ſemper improbavimus & improbandum cenſemus, illum perverſum, tum Medicorum quorundam, tum adſtantium morem, quo urente mordaci æſtu, in febribus, exanthematicis etiam, varioloſa, morbilloſa, purpuracea, nec non ſynocha, ægris frigidum potum penitus denegant, ac niſi calidum infuſi theé, aut decocti caffeé, concedunt, eosque præterea tricliniis & lectis calidis includunt atque obruunt. His enim nihil aliud efficiunt, quam ut anxietates augeant, vires exſolvant, inquietudinem accerſant, quin ſæpe expulſionem materiæ ad ſummam cutim magis impediant, quam juvent. Frigidus potius potus, modo dextre & perite miniſtretur, vires mox reficit facilioremque reddit ipſius morbi decurſum. Sanguinis enim & humorum texturam, quam calor diſſolvere nititur, firmat ac ſervat, fibrasque ab impetuoſo motu & æſtu labefactatas, roborat & adducit, quo id quod in vitio eſt eo promtius excutiant.

§. XV.

Præterea ſpectatæ quoque medicæ virtutis frigidus eſt potus iis in morbis, quorum ſedes & fomes primis in viis, ex cruditatibus acido nidoroſis viſcidis ſtomachi ac duodeni, ex bile corroſiva nerveas tunicas arrodente, nec non ex atonia & motus defectu indeque oriundis flatibus moleſtis. Inter hos autem præcipuus fere ille morbus ſic dictus cholericus, crebris alvi dejectionibus, vomitionibus, nauſea, præcordiorum anxietate, ardente circa præcordia dolore, virium proſtratione, corporis jactatione & frigido ſudore ſtipatus. Qui, quia natales trahit ex decubitu & congeſtione ſordium acrium bilioſarum, partim ex ſanguinis & humorum maſſa ad inteſtina delatarum, partim ex male ingeſtis & egeſtis heic collectarum; optime utique fert frigidas, aquæ inprimis puræ, potiones, vel ſolas, vel etiam idoneis aliis remediis nuptas. Hæ enim humorum acredinem diluunt, orgaſticam commotionem minuunt, fibras ſimul firmant tunicasque roborant, eoque faciunt, ut, quæ præſens eſt excrementitia materia, promte & minori cum dolore expurgetur, novus autem affluxus impediatur, ac potius ad corporis habitum aliaque congrua emunctoria divertatur.

§. XVI.

Confirmatum id habet D. D. PRÆSES memoratu digno feminæ generoſæ exemplo. Erat hæc conſtitutionis ſanguineo-cholericæ & biennio abhinc ex ira & eduliis variis incongruis paſſione cori-

ripiebatur cholerica. Intra diem enim & noctem plus quam trigesies per superius & inferius os dejiciebat viridia, assumta quævis vomitu reddebat, præcordia angebantur cum sudore frigido, vires languebant insigniter, vigilia urgebat assidua & aderat præterea febris, alternis semper diebus ingravescens, sub cuius accessione ipsa mens emovebatur. Accitus igitur D. PRÆSES, illico ptisanam, ex rasura cornu cervi, radice scorzoneræ & hordeo excorticato, conficere, ac hujus quatuor cochlearia, cum decem liquoris anodyni mineralis guttis, singulis binis horis frigide sumere jussit. Pedes dein, qui admodum erant frigidi, calidæ immittere, ventremque balsamo vitæ inungere, præcepit. Tum sedato quodammodo vomitu ac dolore, suasit liberaliorem ptisanæ potum frigidum & usum pulveris, ex glacie Mariæ præparata, cornu cerui philosophice præparato, conchis, cancrorum lapidibus & aliquot olei macis guttis. Quibus intra quatriduum substiterunt vomitus & dejectiones, febris facta mitior, sequutus somnus & sudor validus, ac morbus solutus. Quam in rem conferri etiam potest observatio D. D. PRÆSIDIS, quam in *tom. IV. Medic. system. Sect. II. cap. V.* de mirabili potus aquæ frigidæ in cholera successu & cura attulit.

§. XVII.

Nec alienum erit, in uberiorem confirmationem, adducere nonnulla auctorum testimonia luculenta. Optimam & huic nostræ omnino conformem choleram sanandi methodum tradit ARETÆVS, *lib. II.*

de

de curat. acut. passion. Præcipit enim: ne in principio supprimatur, sed potius promoveatur humorum vitiosorum exitus, sorbendo aquam tepidam assidue, sed paucam. Dein si torquentur intestina & pedes frigescunt, alvum irritandam esse calido unguento monet. Si autem biliosi humores per inferiora dejecti, biliosus tamen vomitus adhuc adsit, cum fastidio, anxietate, virium lapsu, vult, ut frigidæ aquæ cyathi duo, aut tres propinentur, ad ventris adstrictionem, quo retrogradus humorum cursus prohibeatur & stomachus ardens refrigeretur. Si vero arteriarum motus ad parvitatem lapsi fuerint, sudor circa frontem & alias partes stillatim decidat, & alvi profluvium & vomitus sistatur, præsente animi deliquio, tum parum odorati & adstringentis aquæ frigidæ esse infundendum. CÆLIVS AVRELIANVS, Methodicorum facile princeps, in cholerico morbo frigidam aquam per intervalla sorbere suadet, & catapotia ex ononide composita cum duobus cyathis aquæ frigidæ assumere. ALEXANDER TRALLIANVS recte quidem externum frigidorum usum prohibet in cholera, *lib. VII. pag. 376. sed pota*, scribit, *aqua frigida maxime omnium convenit, quæ paullatim bibatur; si virium summa imbecillitas, parum vini addendum.* Perite tamen *l. c. pag.* 475. monet, tum utilem esse frigidam: *si biliosa per alvum & vomitum egeruntur; si æger vehementer sitit & linguam scabram habet; si æstas fuerit, æger juvenis & calidiori victu primum usus.*

§. XVIII.

§. XVIII.

Ex quibus jam recte per analogiam concludendum: in illo cholerico admodum affini intestinorum affectu, quo cum intolerandis fere torminibus ac tenesmo, biliosa & cruenta dejiciuntur creberrime, non minus proficuum esse frigidum aquosum potum, easdem etiam ob causas. De quo saluberrimo effectu frigidi potus in dysenteria, uberius præterea testatur experientia. Sic DIEMERBROECK *Observ. XXIX.* meminit dysenteriæ desperatæ, potu frigido sanatæ. In M. N. C. *Dec. II. ann. IX. Observ. 53.* memoratur: cruentas dejectiones, cum febre continua, acerbis torminibus, siti inexplebili, aquæ Nucerianæ frigidæ ad plures cyathos potu, fuisse percuratas, Nos ipsi testamur experti, diluentes potus, ut lactis serum, lac lymphatum, ebutyratum, aquam simplicem, aut mineralem leniorem, Selteranam scilicet, aut Swalbacensem, in dysenterico morbo profuisse eximie. Vidimus id maxime in illa dysenteria, quæ ante aliquot annos, ex calida diuturna insolita aëris æstate constitutione infestavit epidemice, nec paucos sustulit e medio. Qui enim domesticis his remediis ac diæteticis usi, melius habuerunt & sæpius convaluerunt iis, qui pharmaceuticis, quantumvis pretiosis antidysentericis, a morborum artificibus sunt tractati.

§. XIX.

Accedit vomitus biliosus & diuturnus, in quo compescendo pariter præstans est frigidus aqueus potus. In hoc certe vidimus multoties saluberri-

mum effectum, non modo a potu acidularum Antonianarum frigido, ſed & ptiſanæ, nec non aquæ frigidæ ſimplicis, cui aliquot ſpiritus vitrioli, aut liquoris anodyni mineralis guttæ inſtillatæ. Licet etiam potis liberalius acidulis, primum crebriores per os & anum ſequutæ dejectiones bilioſæ, remiſit tamen brevi vomitus, nec poſtea infeſtavit amplius. Digna eſt quæ hanc in rem notetur obſervatio in *M. N. C. Dec. III. An.* *pag. 166.* de ſacerdote temperamenti cholerici, qui per multos annos in more habuit, ut, quotiescunque ſe, tempore præſertim æſtivo, bile repletum ſentiret, frigidam jejuno ſtomacho copioſe hauriret, eoque ingentem bilis copiam per ſuperiora & inferiora egereret. Hæc autem evacuatio, haud immerito partim humiditati & copiæ aquæ, quæ quaſi ſordium præbet vehiculum, partim etiam ipſi frigori, quod delaſſatam motricem in fibris ſtomachi & inteſtinorum vim, revocat & intendit, videtur tribuenda.

§. XX.

Non diſpar ratio eſt, illius materiæ viſcidæ vomitus, aut minimum conatus vomendi, qui a collectis crudis & male coctis in ſtomacho ſuccis, matutino tempore, nonnullis, præſertim ſenibus, cum pectoris angore & magno egerendi niſu, accidit. Nam licet ad hunc præſcindendum quidam ex uſu eſſe putent, hauſtum aquæ cujusdam deſtillatæ ſpirituoſæ, aut, ut vocant vitæ, veſperi aſſumtum, tantum tamen abeſt, ut ſperatus reſpondeat effectus, ut potius alvus oblivifcatur officii eoque malum in-

gra-

gravescat. Nos potius secura & explicita ratione suppetias tulimus multis consilio: ut abstinerent a spirituosis; ac circa somni tempus quartam mensuræ partem aquæ frigidæ biberent, mane vero infusum theé, vel melissæ, aut veronicæ, corticibus citri conditum, calide in lecto sorbillarent, ac postea lenem madorem exspectarent.

§. XXI.

Quæ porro intestina detinent tormina, tam colica, quam iliaca, sive a biliosis mordentibus succis, sive etiam a sanguine in vasis tunicarum intestinalium hærente, oriantur, optime & certo levantur liquido, maximeque aquoso, frigide & copiose sumto. Oritur enim dolor hic a causa, ut Veteres loqui solent, calida; eaque propter ipsi optime occurritur contrario, frigido potu. Scilicet incidit sæpius, inprimis post iram suppressam, ut in corporibus juvenilibus, nec non virilibus, exquisitioris sensus & cholericæ constitutionis, acres biliosi humores in cavo & flexuris intestinorum hærentes, ipsaque mora acriores redditi, non modo acredine sua nervosas intestinorum tunicas mordeant, sed & in vapores resoluti, easdem distendant nimium, eoque doloris sensum inferant acerbissimum. Neque etiam insolens est, in iis maxime, quibus suetus hæmorrhoidum fluxus suppressus, quod sanguis redundans, lentius per portæ venam & hepatis viscus means, in connexis tunicarum intestinalium vasis subsistat, illa distendat, has premat & ad spasticam stricturam exstimulet, qua flatibus pro-

hibetur transitus & passim proritatur distensio, ac propter pressionem æque ac distensionem, tormina suscitantur fere intoleranda. Potus autem aquosi frigidi diluens, temperans & roborans est facultas. Hinc mordentes biliosos succos, disrarando ipsorumque intestinum motum compescendo, ita obtundit atque cicurat, ut vellicatione non amplius doloris sensum inferant. Sanguinem quoque crassum obhærescentem fluxilem reddendo, liberum facit ipsius per intestina commeatum, quo sublata a distentis vasis pressione, tollitur & dolor. Fibris præterea ob nimiam expansionem a robore defectis, robur reddit, ut iterum sese contrahant, flatusque ad ani ostium protrudant, quo pariter doloris conciliatur levamentum.

§. XXII.

Qui salutaris aquæ frigidæ in doloribus intestinorum effectus, sicuti firma omnino nititur ratione; ita non minus per experientiam certus est atque probatus. Exstant enim de eo passim in Medicorum commentariis luculenta & testimonia & exempla. E quibus instar omnium id, quod consignavit LVDOVICVS SEPTALIVS, *animadverſ. lib. VII. pag. 248.* dignum quod inseratur totum. *Contingit*, scribit, *aliquando, ut colici dolores adeo vehementes sint, ut omnem medicamentorum operam eludant, ac quocunque auxilio adhibito, potius augeantur. In quo casu erit ad contraria transeundum. Quum enim colici dolores majori ex parte a materia frigida fiant, aut a flatibus distendentibus; fit aliquando, ut aut ratione dolorum, vigiliarum,*

aut

aut mœroris ob contumaciam, aut invalescant nimium, aut intestina, accedentibus etiam calidis & foris appositis remediis, aut phlogosi quadam tententur, aut etiam vera inflammatione incipiant affici, aut multa præexistens bilis ibidem transfundatur. Vnde ad contraria erit transeundum & insigniter refrigerandum. Quod mihi præterito anno contigit, in nobili quodam Hispano, qui cum colicis doloribus per aliquot dies acerrime fuisset conflictatus, & jamjam mors esset præ foribus, nulli persentirentur arteriarum pulsus, sudores essent resolutorii, nulla denique superesset spes salutis, ne quidem apud Medicos, etiam præstantissimos; accersitus & ego, cum sitim inextinguibilem, linguæ scabritiem, nigrorem atque duritiem, pertactis autem hypochondriis & ventre inferiori, calorem in partibus illis æstuantem adesse observassem, Hispano aquam multam, nive etiam refrigeratam, bibendam exhibui, cum natura abstemius esset: Et multæ aquæ potator in somnum prolapsus est, & quatuor horarum spatio cum dormiisset, dolore quodam inferioris ventris, a primo maxime, ut ipse referebat, diverso, excitatus a somno, miram bilis flavæ copiam evacuavit & a doloribus liber evasit. Vnde collegi, Medicos, qui illius curationem susceperant, in causa morbi illius longe deceptos fuisse, cum calidis remediis curationem instituissent, a frigida materia morbum factum judicantes. Vt brevitati studentes mittamus illam AMATI LVSITANI historiam, quam *Cent. I. curat. II.* de muliere colica ex causa calida laborante, quæ ex potu aquæ frigidæ subito incantamenti instar dolore levata est, nunquam redeunte, habet, nec non illam, quæ *in M. N. C. Dec. II. ann. X. obs. 139.* reperi-

unda. Nos quod in confirmationem adducamus, habemus potiſſimum exemplum ſereniſſimi Principis, qui colicæ bilioſæ ſæpiſſime patitur inſultus, contra quam præſentiſſimum ipſi remedium Schlangebadenſis aqua, qua ad duas vel tres menſuras ſubfrigide hauſta, illico dolor levatur ac ceſſat.

§. XXIII.

Pari ratione in ſpaſmis & anxietatibus præcordiorum, in ſic dicto dolore cardialgico, ſtomachi ardore & ſoda, præſtans eſt potus frigidi facultas. Oriuntur enim utplurimum hæ paſſiones a colluvie acrium bilioſorum, vel etiam acidorum humorum in primis viis, maximeque ventriculo, hoſpitantium, & mutua quaſi confermentatione majori acrimonia imbutorum. Quibus dum nervoſum os ſtomachi ſuperius male afficitur, oritur inde ſtrictura ſpaſtica, dolor, ardor & anxietas. His autem certo & cito ſuccurrere aptus eſt frigidus potus, ſuccos mordentes diluens motumque in ipſis ſupprimens, quo minus vellicent. Hinc recte MARTIANVS in ardore ſtomachi cardialgico hoc remedium plurimum commendat. Et CELSVS *lib. I. c. IIX.* ex vero ſcribit: *qui tarde concoquunt & quorum illico præcordia inflantur, quique propter ardorem, cum noctu ſitire conſueverunt, antequam conquieſcant, duos vel tres cyathos aquæ frigidæ, per tenuem fiſtulam potent.* Idem nosmetipſi experti teſtamur, qui ſæpius obſervavimus, aquam frigidam, vel ſolam, vel liquore anodyno mixtam, opem tuliſſe præſentiſſimam.

§. XXIV.

Inter morbos, quorum ſedes in prima corporis regio-

regione, eſt adhuc pervicax illud hypochondriacum malum. Sane qui hujus ortum & cauſas habet perſpectas; is ultro fatebitur, aquæ potum frigidum adverſus illud eſſe apprime utilem. Fundamentum enim huius paſſionis atonia eſt ſtomachi & inteſtinorum. Hanc excipiunt ſanguinis in vaſis, & ſucci chymoſi, nec non excrementorum, in cavo inteſtinorum ſtagnationes. Hæ porro occaſionem dant flatibus & ſpaſmis, e quibus demum ſymptomata reliqua cuncta. Sed frigida aqua fibras remiſſas firmat & motum periſtalticum æquabilem reddendo, flatus diſſipat, atque id, quod in ſubſtantia æque ac cavo inteſtinorum moram nectit, in motum ciet; unde morbus totus abigitur. Quæ ſalutaris aquæ frigidæ virtus, CELSO jam cognita fuiſſe videtur; qui *lib. I. Cap. IIX.* frigidas potiones commendat, ſi ſtomachus infirmus eſt, quem pallor, macies, præcordiorum dolor, nauſea, vomitus, in jejuno dolor capitis, indicant; ſuadens porro, ut omnes potiones aqua frigida includantur; & ubi cibus aceſcit, ante bibendam aquam egelidam, & hac ratione, & vomitum, & frequentem dejectionem, promoveri, ſi alvus ſubſiſtat. Inprimis autem D. D. PRÆSES habet, quod dilaudet, aquæ frigidæ uſum in malo hypochondriaco. Plures enim novit vegetæ & ſanguineæ conſtitutionis, qui huic morbo, partim ex retenta purpura chronica, partim etiam ex neglecta conſueta ſanguinis miſſione, vitæ genere ex laborioſo ſimul in ſedentarium mutato, cum vehementi melancholia impliciti;

adhi-

adhibitis incassum pharmaceuticis remediis cunctis, potu acidularum frigido, per mensem & longius continuato; habuisse optime, erumpente etiam ipsa purpura. Si etiam postea nonnulla symptomata spastico-flatulenta recruduerunt, dedit consilium, ut quotidie ante lecti introitum, quarta pars mensuræ aquæ frigidæ, cum quindecim, vel viginti guttis liquoris anodyni mineralis, assumeretur & quandoque pulveris nitrosi & pilularum balsamicarum usus interponeretur. Et sic sæpissime hoc Medicorum scandalum sustulit feliciter.

§. XXV.

Quod in viris hypochondriaca, id in feminis hysterica pathemata; unde in promtu est colligere: in his non minus, quam illis, accommodatum esse frigidum potum. Quam atrocia sint in hysterica passione symptomata, præcordiorum angores, ventris tormina, dorsi dolores, artuum convulsivæ tractiones, tendinum subinde subsultus, animi deliquia, pulsuum debiles & inæquales ictus, faucium præfocationes, conatus ad vomendum, cordis tremores & spiritus interclusus, per ipsam experientiam uberius constat. Quam difficulter malum hoc penitus exstirpetur, ita, ut sæpe omnium efficacissimorum alias pharmaceuticorum remediorum virtutem eludat, pariter est notum. Multiplici tamen experientia confirmatum habet D. D. PRÆSES, a nullo tam præsentaneum & certum adversus illud auxilium esse exspectandum, quam ab aqua frigida, qua ad uncias sex, vel sola, vel cum tertia parte

aquæ cerasorum nigrorum remixta, instillatis simul quindecim liquoris anodyui mineralis guttis; pota, pathemata discutiuntur cuncta. Vidit id nuperius admodum in femina venusta, quæ per tres integros menses ante connubium laboravit hoc malo graviter, & tertio post nuptias mense in illud recidit, solo autem hoc remedio, cum mariti & propinquorum gaudio, facili & explicita ratione ad sanitatem reducta.

§. XXVI.

Neque tantum in prima corporis regione frigidum humidum efficaciam suam exserit; sed eandem etiam longius in alias remotas corporis partes diffundit. In tussi enim quæ ferina, sive convulsiva audit, eximie quoque prodest. Tussis huius causa non humor copiosus lentescens ejiciendus screatu, sed acris quædam subtilis materia. Neque sedes ipsius in ipsa vesiculosa & vasculosa pulmonum substantia, sed in pnevmonicis nervis, qui ab inhærente vellicante materia, cum totius pectoris musculis, ad vehementem molestissimum motum succussatorium exstimulantur. Quare frustra penitus in hoc tussis genere dantur sic dicta expectorantia, laxantia & pituitam incidentia. Sed quæ causæ inprimis accommoda, sunt ea, quæ placide diaphoresin sine æstu interno excitant. Inter quæ haud immerito locum tenet diluens potus, propter frigus simul roborans & ulteriorem affluxum & decubitum impediens. Vnde saluberrimum esse potum ejusmodi frigidum innotescit. Quem etiam nosmetipsi utiliorem deprehendimus, quam calidum, in adultis, æque ac infantibus sic tussientibus.

§. XXVII.

Quod vero magis videtur mirabile, in externarum quoque partium vitiis frigidus potus opitulatur eximie; quorum in numero ſunt dolores, qui tam articulos affligunt, quam etiam membranis muſculorum inſident. Ad præſervationem enim articularium morborum perutilem eſſe aquoſum potum teſtis eſt BRVYERINVS *de re cibar. lib. XVI. c. III. ex hydropotis*, inquiens, *nemo facile eſt, qui hunc in morbum* (arthritidem ſcilicet) *prolabitur.* Quam ſalutaris vero ſit ad curationem paſſionum in articulis, fidem facit LANZONI, in *M. N. C. Dec. III. Ann. III. obſ. XXV.* memorans: ſacerdotem quendam, doloribus articulorum continuis miſere afflictum, abſtinentia a vino & ſolo potu aquæ ſimplicis, ſic feliciter convaluiſſe ut arthriticus eſſe plane deſierit. Eundem felicem potus aquæ ſucceſſum POTERIVS *Cent. III. cap. 39.* prodidit; ſic perhibens: *Dn. CÆSAR LEVANTE in juventute peſſima arthritide vexabatur, cuius cauſa quinque vel ſex menſes in lecto decumbebat. Primi dolorum inſultus adeo efferati erant, ut ad duos menſes nullo pacto quieſcerent. Primis diebus ad eum vocatus, pilulas catholicas alternis ipſi diebus præſcripſi, ubi contumax erat dolor laudinas ipſi miſcui. Ad totalem autem curationem ipſi indicavimus, ut bis in menſe de dictis aſſumeret & loco vini in potu biberet aquam perpetuo. Quod præſtitit per decennium, quo tempore perfectam adeptus eſt ſanitatem, ſcipiones & cruces, quibus in ambulando utebatur, primo abjecit, tandem baculum, & modo rectus, ſine auxilio incedit, modo agit ſexageſimum annum, optimo robore donatus & optima valetudine fruens.*

§. XXIIX.

Salutarem hunc aquæ potus effectum D. D. PRÆSES etiam multiplici experientia habet confirmatum. Quam præstabile enim sit adversus podagricos dolores remedium, fuse docuit in dissertatione *de remedio doloris padagrici genuino & simplicissimo.* Arthriticos vero quoque dolores cum orta inde contractura, aquis in Germania passim obviis medicatis quidem dictis, sed indole tantum levibus ac puris & nonnihil de martiali elemento habentibus, liberaliter, ad unam, vel duas mensuras, quotidie aliquandiu potis, penitus abactos esse sæpius novit. Meminit potissimum viri, qui per novem & quod excurrit annos manuum pedumque contractura, ex dolore post tertianam male curatam, affectus fuerat. Is enim posteaquam salubrem nostratem aquam, quæ ante suburbium Glauchense, in via qua itur Bœlbergam salit, ac præter tenuia nonnulla martis ramenta, a fontana pura & levi non differt, per aliquot hebdomades, quotidie ad sex vel octo mensuras, potasset, urinam excrevit copiosissimam, manus & pedes successive redierunt ad officium & cum maxima omnium qui ipsum ante noverant admiratione, perfectam omnino recuperavit sanitatem. Vt silentio prætereamus plura alia exempla; doloris rhevmatici, ischiadici, per frigidum Egranarum aliarumque mineralium aquarum potum & balneum ex aqua martiata Lauchstadiensi, feliciter expugnati.

§. XXIX.

Nec minus in capitis dolore, tam idiopathico, quam symptomatico, spectatæ virtutis est frigidus aquæ potus. Symptomatica enim cephalalgia

ſæpius oritur ex ventriculi vitio, a bilioſis, acribus, acidis & male coctis ſuccis, in hypochondriacis maxime & hyſtericis, juncta cum lento circa veſperam increbeſcente calore. Et in hac utique ſaluberrimum ſæpius deprehendimus ſimplex noſtrum remedium, ita, ut pota ad quartam, vel dimidiam menſuræ partem aqua fontana, cum tertia parte aquæ ceraſorum nigrorum, aut florum tiliæ, circa lecti introitum, dolor extemplo diſſipatus; uti noviter admodum compertum habemus exemplo feminæ honeſtæ Islebienſis. In idiopathico vero etiam capitis dolore, cuius cauſa & ſedes in ipſius capitis & cerebris membranis, aquam frigidam potam prodeſſe, hæc teſtatum facit hiſtoria. Vir erat Hebræus, circiter quadragenarius, ſtrictioris corporis habitus, qui ab iracundia & ſuperingeſto cibo, contraxerat dolorem in vertice capitis fixum, ſpatium occupans magnitudine imperialis. Senſus huius doloris quidem non adeo erat acutus, vibratorius, lancinatorius, aut pulſatorius, uti alias in cephalalgia eſſe ſolet, ſed magis preſſorius & gravativus ſub cranio; neque erat perpetuus, ſed ſubinde, maxime circa veſperam & noctu, ingraveſcebat. Nihilominus tamen adeo graviter inde luebat univerſum corpus, ut appetitus concideret, ſomnus abeſſet, vires mirifice deficerent, pulſus inordinatus, modo celer, modo rarus & languidus micaret, ipſe quoque animus abjectus eſſet & ſub paroxyſmo quandoque plane turbaretur. Pugnatum fuerat adverſus hunc dolorem tum a D. PRÆSIDE, tum ab aliis ſtrenue & efficaciſſimis alias remediis. Sed licet quandoque inde remittere per

ali-

aliquot dies videretur, levi tamen accedente occasione, ex ira, aut aliis externis injuriis, iterum vehementia recrudescebat priori. Exactis inter hæc duobus circiter mensibus, in consilium simul vocatus est, celebris huius civitatis Medicus, D. D. ALION, ingeniosa curandi tentamina, subinde non infeliciter, adornans. Is purgato prius per aquam Sedlicensem corpore, dedit consilium, ut æger mane & post meridiem biberet dimidiam mensuram aquæ fontanæ frigidæ in lecto. Inde primum quidem factum refrigerium & symptomata visa exacerbata, sed elapsa hora, pulsuum magnitudo increvit & sudor erupit largissimus, cum doloris levamine. Hinc per septem dies potum continuare præcepit; tam felici successu, ut successive dolor evanesceret omnis. Ac licet elapsis aliquot hebdomadibus, post iram dolor hic repeteret, eodem tamen remedio per triduum usurpato, iterum feliciter est discussus, & æger sanus jam est ac vegetus.

§. XXX.

Revocat hæc historia in animum aliam de singulari effectu potus aquæ frigidæ in affectu atroci spasmodico-convulsivo, ex consilio laudati modo experientissimi viri potæ, quam heic inserere non erit alienum. Puer hebræus duodecim annorum, a terrore & frigore, incidit in ingentes præcordiorum anxietates, cum tussi, virium lapsu, extremorum tremore, intercurrente horripilatione & interno æstu. Tertia die post manus & pedes convulsivis motibus & subsultibus agitati, per horæ dimidium insistentibus. Inde magis magisque increverunt convulsivi hi motus, ut dorsum & collum aspectu horrendis incur-

vationibus & contractionibus quaſſaretur, idque aliquoties quotidie. Sub paroxyſmo pedes frigebant, thorax elevabatur, reſpiratio erat crebra, pulſus celer & durus, ſenſus tamen conſtabant. Poſt paroxyſmum languebat corpus univerſum, appetitus vero cum ſomno erat integer. Adhibiti in conſilium Medici multi, exterorum etiam conſilia conquiſita. Plurimi verminoſam progeniem ſubeſſe cauſam rati, aliqui per terrorem inductum eſſe malum putarunt. Sed data, tam ex illorum ſententia anthelmintica, quam ex horum præſcripto antepileptica, adhibitis ſimul balneis, fuerunt prorſus fruſtranea. Malum potius perſtitit idem, quin ſubinde factam acerbius. Tandem miſer aquam fontanam frigidam, ad unam, vel dimidiam menſuram, quotidie per vices bibere juſſus eſt. Quo intra quatuordecim dies motus iſti convulſivi paullatim compoſiti, nec in hoc usque tempus iterum infeſtarunt.

§. XXXI.

Singulares certe & mirabiles ſunt hi aquæ frigidæ effectus; quin inter fortuitos caſus eosdem referendos eſſe, nonnullis forſan videbitur, quia ratio eorum non adeo obvia. Nos autem cenſemus, cauſam reddi poſſe haud adeo difficulter. Arbitramur quippe: frigidæ potum interdum artificialem quaſi febrem & motum febrilem auctum efficere, cujus in reſolvendis minimorum obſtructionibus & diſcutienda alicubi hærente vitioſa materia, magna vis eſt. Nulla enim febris fit ſine rigore partium externarum; hoc ſanguis introrſum ad vaſa majora congeritur; inde horum fit major diaſtole; quæ in corporibus adhuc valentibus æqualem proritat ſyſtolem intenſiorem;

hinc

hinc universus sanguinis circulus fit auctior & celerior, atque per motus sic intensos causa morbum ingignens concutitur simul & discutitur. Quare prisci Medicinæ parentes, HIPPOCRATES & CELSVS, febrem jam habuerunt medicinam, quo magni etiam morbi curantur, paralyses, epilepsiæ, convulsivi motus & affectus spasmodici hypochondriaci. Quin consultum duxerunt, suppressa citius febre, novam accendere. Qua de re pluribus videnda D.D. PRÆSIDIS dissertatio *de salubritate febrium*. Atque ex his etiam in promtu ratio: cur balnea frigida, in persanandis chronicis morbis, hydrophobia, paralysi aliisque, mirabilem sæpe ferant opem; quod vero argumentum D. D. PRÆSES peculiari forsan dissertatione uberius excutiet.

§. XXXII.

Atque hi sunt illi morbi, in quibus aquæ frigidæ potum conducere certum est. Alios quidem adhuc ex observatione & experientia inprimis D. D. ALION adducere potuissemus, icterum, hæmoptysin aliasque hæmorrhagias nimias. Longe plures etiam enumerantur in libro, de *virtutibus medicinalibus aquæ communis*, anglice, auctore SMITH conscripto, & gallice Parisiis edito, in quo potissimum ceu febrifugum magnum & antipestilentiale dilaudatur, & vix morbus est, in quo non prodesse asseritur. Sed nobis sufficit, attulisse illos effectus, quos ipsi spectavimus & propria experientia certos esse novimus. Id vero necessarium erit, ut ultimo loco subjungamus monita quædam, ad obtinendum salutarem effectum servanda. Igitur, quando ex vehementi corporis commotione, interiora æstuant & corpus sudore perfunditur, frigidus

gidus potus, præſertim largus, utique nocentiſſimus, & nunquam præbendus eſt. Idem tenendum, quum per vehementem iracundiæ affectum animalis œconomia & motuum vitalium ſucceſſus exagitatur ac turbatur. Vbi interiores partes, inprimis ſtomachus cum inteſtinis, ipſo in paroxyſmo atrocibus ſpaſmis & doloribus torquentur, cum extremorum frigore, pulſu duro & inæquali, potum actu frigidum propinare eſt inconſultum. Majori adhuc cautione opus eſt, ſi internæ cujusdam inflammationis ſigna adſunt, quæ frigore omni, quod ſtaſin obfirmat, non poteſt non exacerbari & ad ſphacelum diſponi. Neque etiam frigidum humidum ſine noxa dari poteſt ſenibus & ubi ex longa valetudine vires admodum languent; neque ubi crudis vitioſis humoribus prima regio obſeſſa, & in feminis, præſertim ex criticorum ſanguinis evacuationum defectu, metus eſt cachexiæ. Spectanda potius in omni huius remedii, ſimplicis quidem, ſed effectu heroici, uſu, ætas, ſtructura ſolidorum, temperies humorum, morbus, ipſius cauſa & tempus. Quod ſi enim corpus juvenile, bilioſum; ſi morbus ex acrimonia & copia bilioſorum humorum enatus; ſi vires adhuc conſtent; ſi morbi non eſt impetus & paroxyſmus; corpus totum æqualiter calet, neque ſanguinis, vel humorum propter ſpaſmos præſto ſunt congeſtiones: frigidus aquæ potus utique non reformidandus eſt, ſed commendandus.

FINIS.

GENERE AC DOCTRINA NOBILI

DN. CANDIDATO

S. D. P.

FRIDERICVS HOFFMANNVS.

DIsputas de aqua ejusque potu frigido. Vile hoc videtur argumentum & vix medica disquisitione dignum. Communissimus enim est pariterque innocentissimus aquæ potus. Sed utique recte facis. Enimvero dum incomparabilem medicinalem virtutem simplicis hujus ubique obvii edisseris, validissime confutas illud multorum cacoëthes, qui nonnisi arcana, chymica, exotica & pretiosa crepant. Simul etiam erroris arguis apertissime, numerosum Medicorum vulgus empiricum, quod universalia habet, ac id quod uni, alteri etiam prodesse putat. Absonum certe & in conditorem benignissimum injurium est, negligere quæ ante pedes & operose conquirere aliena; arcana lucri spe jactitare & obvia rejicere; artis producta naturæ operibus anteferre; vilia spernere & sanitatem caro divendere pretio. Nec mitius sentiendum de famosis universalibus. Vniversalia enim, uti vocant, sunt nulla. Quod juvat, etiam nocere potest. Vniversale autem foret id, cui non nocendi, adeoque nec juvandi, virtus inest. Sed tale nuspiam datur re-

F medi-

medium. Simplex aqua, quæ quasi elementum est, quo ad vitam & sanitatem tuendam carere potest, nec homo, nec animal ullum, experientia teste, æque damnum inferre apta, ac emolumentum. Quanto magis nocere poterunt, quæ validiora, quæ ab animali mixtione magis aliena. Rationalis igitur Medicinæ canon est: omnia, non omnibus. Distinguenda corpora, morbi ipsorumque tempora, nec circumstantia negligenda minima. Tum perspectis probe singulis, comparatione cum viribus remedii facta, cum certa ratione dici demum potest: utrum conducat, nec ne? Quare opus est judicio. Nemo autem recte judicabit, nisi qui exacta rerum naturalium ipsiusque corporis humani instructus est cognitione. Quæ vera & ad ipsam praxin utilis theoria addiscenda in academiis. Sic ago Tecum, Candidate prænobilis, *dum ex academia discedis. Quamdiu enim in ea versatus es; nihil habuisti antiquius, quam ut sub dextra, præsertim B. D. COSCHWITZII, manuductione, medicam scientiam Tibi comparares solidam. Generosa autem & promta animi indoles, cum labore strenuo, fecerunt utique, ut voti prorsus damnareris. Nosmetipsi hujus sumus testes. Matura enim nobis exhibuisti & binis examinibus approbasti studia, & theoretica, & practica. Quare diligentiæ præmium, summos in Medicina honores, Tibi conferre nulli dubitavimus. De his jam Tibi ex animo gratulor. Nec ullum est dubium, quin, si eidem viæ insistes porro perpetuo, in patriam & Te ipsum, fortunante Deo, fructus inde redundaturus sit amplissimus. Quod ut certo eveniat, conceptis ego votis exopto. Vale. Scribeb. d. XX. Decembr. Anni MDCCXXIX.*

Auf

Auf! kämpfe, muntrer Freund, es geht um Preiß und Glantz,
Dort ist Hygea schon, und hält den Lorbeer-Crantz,
Mit welchem ihre Gunst bemühte Söhne zieret;
Dort ist die Beute schon, die Deinem Fleiß gebühret.
Greiff unerschrocken an, und wisse, daß zuletzt
Der wohlerfochtne Ruhm gar ungemein ergötzt.
Ja, ja Du hast gesiegt, Du kömmst bekrönt zurücke:
Was aber wünsch ich Dir! Ein immersteigend Glücke.

Hiermit wolte sich zum beständigen Andencken recommendiren des Herren Candidaten ergebenster Freund und Diener.

Johann Rudolph Brockmann, D.

GENERE ET VIRTVTE SVMME-NOBILISSIMO ET PRAESTANTISSIMO

DN. CANDIDATO

S. P. D.

JOH. CHRIST. EHRLICH,

M. D. & Pr.

T*Alia comparanda sunt bona, quae in naufragio simul natare possunt.* Reminiscor, me quondam *haec verba*, Fautor Aestumatissime, *Tuo ami-*

 co-

corum catalogo inseruisse. Sane, si aliquid veritatis in lucem proferre licet, sine omni illius læsione contestari non vereor, Te ejusmodi bonis splendide exornatum existere. Virtus enim illiusque ope comparata fama, gloria honosque, ea sunt bona, quæ frementes etiam fluctus, ingurgitare nequeunt. Virtus Tibi sane, primo lactis materni nutrimento fuit instillata, illudque tanta nutriendi energia fuit præditum, ita ut virtutis fibræ de die in diem se magis magisque toto virtutis concreto apponerent. Famam, gloriam honoremque, demum indefessa cura, industriaque laudatissima ita Tibi comparasti, ut illorum splendore satis clare nitescas. Hæc vero ornamenta sine labore acquirere non potuisti; quare Tu primis fundatis fundamentis, Te arti Apollineæ in Alma *hac* Fridericiana *consecrasti, eique etiam per quinque annos ita operam navasti, ui nihil superesset, quod omni diligentiæ cultu non pervestigasses. Infima fex populi hominumque genus præceps in dijudicando præjudiciis quidem fuit agitatum, quasi Tu,* Candidate dignissime, *Tuum Dic cur hic non rite observasses tempusque inutiliter trivisses. Eventus vero diligentiæ Tuæ contrarium satis probat, Te Tuo muneri rite præfuisse. Natura enim Tibi benignissimam ingenii venam, acutissimamque judicii aciem est largita; quibus mediantibus, ludendo quasi per aliquot dies tantum præstitisti, quantum alii per aliquot septimanas vix præstare potuerunt: hinc error in dijudicando fuit obortus. Virtus itaque exercetur quidem, sed non perit, virtus oppressa altius surgit & obfuscata clarius emicat. Pallescit itaque livor, obstupuit sane invidia & erubescit, Te ignominiæ squalore perfundere, esse conatam. Iam videt perspicitque, imo contestari cogitur se Tibi injuriam intulisse. O felicem invidiam vir-*

tutis

tutis comitem! O suavissimam victoriam, qua uti mœnibus septus omnes Tuos hostes profligatos, prostratos Tibique tergum vertentes jam vides. Sic angulos non quærit veritas & multorum simulata probitate depressa emergit. Diutius itaque latere non potuit virtus Tua præstantissima, sed summos in arte medica honores rite petendo gloriose jam est assecuta. Sincere itaque Tibi gratulor ad honores Tuæ industriæ testes indubitatos. Abeas itaque omnis felicitatis successu concomitato ad Tuos desiderio flagrantes Te propediem amplectandi. Gratulor parentibus de filio dignissimo & in rebus medicis satis experto. Abeas ad solamen ornamentumque Tuorum, felicem, imo auream Tibi apprecor praxin. Abeas, inquam, ad augendum Helveticorum Medicorum splendorem. Sane persuasus sum per Te de novo in Helvetia Medicinæ nitorem emicaturum fore. Uti demum Tua egregia bona, famam scilicet & honorem, nulla Tibi eripient naufragia, ita quoque locorum distantia suavissimam Tui recordationem mihi nunquam eripiet. Vale, mihique fave, Vale: Dabam e Musæo d. 20. Decembr. MDCCXXIX.

So recht! ein kluger Medicus,
Läßt offtermahls die güldne Panacéen,
Als einen theuren Uberfluß,
Mit allem Fleiß lang unberühret stehen.
Wer so, Gelehrter Freund! wie Du,
Natur gemäß hierinn weiß zu verfahren,
Schafft offt durch kühles Wasser Ruh,
Und kan gar leicht die kostbarn Formuln spahren;

Dieß ist was mit Verstand und Fleiß
Die kluge Hand in diesen Blättern zeiget,
Daß auch dadurch mit Ruhm und Preiß
Der muntre Fuß zur Doctor-Würde steiget;
Ich gratulire Dir darzu,
Und gebe Dir hier meiner Freude Spuhren:
Die Wünsche, die ich für Dich thu,
Sind: Himmel segne Ihn, beglücke Seine Curen.

So gratulirete dem Herrn Doctorando seinem allzeit liebgewesenen Freunde zur rühmlichst erhaltenen Doctor-Würde

Joh. Daniel Keßler, Med. D.

STat nota Doctoris, stat nobile culmen honoris
Sternere Læthæas ex Acharonte Deas.
Pestis bachetur, febris nigra fata minetur;
Morbida castra jacent, te medicante tacent.
Stet telo audaci Libitina, & falce minaci;
Rides austeræ monstra severa feræ,
Quid mirum? largum superasti pervigil Argum:
Est onerosa dies suavis, ut ipsa quies.
Seu vaga luna nigras rotet atra fronte quadrigas,
Seu sol emotis flagret in axe rotis.
Librorum pulchris recubat tua dextera fulcris,
Te quicunque parant vincere, littus arant
Octo nunc annis (non sunt verba oblita sannis)
Morpheum derides nocte, nigrante vides.

Per-

Pernox vix duras ſomno ſcis pellere curas,
Nocturnisque horis Condere membra toris
Pleiſſa laborantem vidit Te ad pulpita ſtantem
Hic Tuus usque ſcopus, SALA coronat opus.

Quibus animum obſtrictiſſimum erga te
Neo Doctorem patefacit

Franciscus Liedlinger,
Briga-Sileſius.

GElehrt-Geehrter Freund, erlaube meinem Kiel
Der ſeine ächte Treu in Ehrfurcht zeigen will.
Eh ſich ſo Hertz als Bruſt in wahrer Wehmuth letzen,
An Deinem Ehren-Tag ein Denckmahl aufzuſetzen,
Du haſt durch Deinen Fleiß Hyginens Purpur Pracht.
Auf Dein gelehrtes Haupt nicht ſonder Ruhm gebracht.
Des freut ſich meine Bruſt, die Dein beliebtes Weſen,
Zu einem Ruhe-Platz der Freundſchafft auserleſen
Ich wünſch Dir tauſend Glück, daß dieſer Ehren-Tag,
Ein Anfang mehrern Ruhms und Ehren bleiben mag.
Der Himmel kröne ſtets mit Segen Deine Curen;
Das Glücke bringe Dich auf unſers Hoffmanns Spuren.
Des Ehrensvoller Ruhm von Tag zu Tage ſteigt.
Und Deſſen hoher Geiſt gantz was beſonders zeigt.

Dies

Dies ist mein treuer Wunsch den Dir mein Hertze giebet,
Leb wohl! lieb Deinen Freund, wie Du Ihn stets geliebet.

J. C. Klöß,
Berol. M. Match. J. Stud

QVa rVbent tæDæ roseæ DIones,
QVa geLV DVros tenVat TrIones,
VIVIs, & VIrtVs tVa fLeXa LaVro
tVrget ab aVro

Fr. W. Prætorius,
Königsberga Neo-Marchicus
Stud. Med.

